

כתובות נו

משה שווערד

1. ספר פרדס יצחק

א) גב' פוק קרי קראך לברא. עיין נשיטה נסס רש"י

במהדו"ק שפי' דר' חנינא נקי במקראות היה, ועיין בקרבן העדה (פ"ה ה"א) שביאר דר' חנינא היה קורא בתורה בבית הכנסת, וא"ל עסקן בקריאת התורה ואין לך עסק בהלכה.

2. ספר פרדס יצחק

ה) גב' בעי רבין נכנסה לחופה ולא נבעלה מהו. יש להסתפק מהו הדין כשנא על ארוסתו בלא חופה אי יש לה כתובה או לא, ועיין בלחם אצירים שכתב דגם שאלה זו נכלל בשאלת הגמ', דכוונת הגמ' לומר דאי חיבת חופה קונה או אין לה כתובה כשנא על ארוסתו, ואי חיבת ביאה קונה יש לה כתובה, אמנם עיין במהר"ם סיף שמלדד לומר דהגמ' פשיטא ליה דחיבת ביאה קונה, ולא מספקא רק אי חיבת חופה ג"כ קונה או לא."

3. ספר פרדס יצחק

ג) גב' בעי רב אשי נכנסה לחופה ופירסה נדה מהו. בפשטות יש לפרש נדדי האיבעיא, דאף דאמדין דעמו של הנעל דבחופה לחוד נותן המוספת מ"מ צעין שיהא חופה הראייה לביאה, או דלמא גם בחופה לחוד נותן הנעל המוספת, יפ"י: שאלת הגמ' מהו האומדנא", אמנם עיין בהרא"ש שכתב דמהרמב"ם משמע דכוונת הגמ' לשאול אי חופה שאינו ראויה לביאה מיקרי חופה או לא, דיש נד לומר דלא מיקרי חופה כלל ילא קנה. אמנם כבר דחה הרא"ש פי' זה דא"כ לא שייך שאלת הגמ' הכא אלא בכל הש"ס איכא לשאול מהו הדין בחופה שאינו ראויה לביאה טו.

4. רא"ש מסכת כתובות פרק ה

כתב הרמב"ם ז"ל בפ' עשירי מהלכות אישות משתיכנס לחופה נקראת נשואה אע"פ שלא נבעלה והוא שתהא ראויה לבעילה אבל אם היתה נדה אע"פ שנכנסה לחופה ונתייחד עמה לא גמרו הנשואין עדיין והרי היא כארוסה עדיין ונראה שדקדק זה מהך דשמעתין ומפרש כך את"ל חיבת חופה קונה חיפת חופה דחזי לביאה מיקרי חופה או דלמא ל"ש ועלתה בתיקו הלכך לא הויא חופה וקשה דמ"ש דמיבעיא לרב אשי על חופה דהכא אמאי לא מיבעיא ליה אמתני' דאין האשה אוכלת בתרומה עד שתיכנס לחופה נכנסה לחופה ופירסה נדה מהו שתאכל בתרומה וכן בכ"מ שנזכרה לחופה בש"ס מצי למיבעיא הך בעיא חופת נדה הוי חופה אי לאו והמדקדק בשמועה זו יבין דפשיטא ליה דחופת נדה הוי חופה אלא דמיבעיא ליה את"ל דלרבי אלעזר בן עזריה זכתה בחיבת חופה בלא ביאה חופת נדה מהו חופה דמתחזיא לביאה אין דמסתמא על חופה דחזיא לביאה כתב לה ולא על חופה דלא חזי לביאה דאע"ג דחופתה חופה לא כתב לה אדעתא דחופה שאינה ראויה לביאה דמסתבר דעיקר

האומדנא על קירוב דעת של חיבת ביאה ודי לנו אם נאמר אדעתא דחופה דחזיא לביאה ואין לומר דשאני הכי דפרסה נדה אח"כ מ"מ נהי דראייה אין כאן דחזי לחופה כשהיא נדה גם להם אין ראייה דלא חזיא לחופה. ועוד על כרחין הכי פי' נכנסה לחופה וכבר פרסה נדה דאי פרסה נדה אח"כ כבר קנאה בתחילת חופה דסוף חופה היא תחילת ביאה נמצא דחופה קונה בתחילתה ועוד כתב שם ולא תנשא עד שתטהר ואין מברכין לה ברכת חתנים עד שתטהר ונראה דראייתו היא מההיא דריש מכילתין (דף ב א) לפיכך חלה הוא או שחלתה היא או שפרסה נדה אין מעלה לה מזונות אלמא דפרסה נדה אינה יכולה לכנוס כמו בחלתה *ולאו ראייה היא דההוא דחשיב ליה אונס לא בשביל שיהא אסור לכנוס אלא משום דבהגעת זמן הנשואין מיחייב הבעל במזונותיה משום שיש לו ליכנוס ומצי למימר למה אכנוס מאחר שאינה ראויה לביאה הכל יודעין למה כלה נכנסה לחופה ומאחר שאונס מעכבה שאינה ראויה לביאה אינו חייב במזונותיה ועוד מביאין ראייה מפרק בתרא דנדה (דף סו א) רבינא איסק לבריה בי רב חביבא אמר להו לארבעה לכתוב כתובה כי מטא לארבעה א"ל לנטור עד ארבעה אחרינא א"ל מ"ט עבד מר הכי א"ל לא סבר מר להא דרבא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה ז' נקיים אלמא אפילו בספק נדה אסור לכנוס ולברך ברכה נשואין. ונראה לי שאין ראייה משם לאסור אלא שלא רצה לישא כל זמן שאינה ראויה לביאה משום תוחלת ממושכה אבל אסור אין ללמוד משם וכן ראיתי בכל המקומות שאינן חוששין לברך ברכת חתנים לכלה נדה אבל אינה נכנסת עמו לסתר אלא הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים:

5. ספר פרדס יצחק

גבי' שם. לכאורה משמע דאחר שנכנסה לחופה פירסה נדה, י"ע דא"כ שפיר הוי חופה הראויה לציאה כיון דבשעת ההיפה היתה ראוי לצא עליה ורק אח"כ פירסה נדה, ונפשטות

י"ל דמייירי שפירסה נדה מיד בסוף החופה ולא היה זמן לצא עליה, אמנם כל זה נחא לפי דרך ראשון שכתבתי לעיל (ראו ה') דשאלת הגמ' היה על האומדנא, אבל לפי הנגה הרמב"ם דסנר דשאלת הגמ' הוא אי חופה שאינו ראוי לציאה קונה, ע"כ י"ל דמייירי שפירסה נדה קודם החופה דאי פירסה אח"כ פשיטא דחל החופה, ולשון הגמ' לא משמע כן^ט.

6. שערים מצויינים בהלכה

נכנסה לחופה ופירסה נדה מהו כו'. כתוב בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (סי' קמד) תימה היאך אנו מכניסים כלה נדה לחופה, הא הך בעיא דרב אשי נשאר בתיקו, ואם לא קני א"כ ארוסת הן ואין כאן נשואין, ותירץ דודאי אם החתן סבור שהיא טהורה בשעת החופה ונמצאת נדה זהו ספיקו של רב אשי אי קניא או לא קניא, ואילו ירע החתן שאינה טהורה לא היה כונסה עתה. ובזמנא היו רגילין להכניס דוקא טהורות כדמוכח ריש מסכתין (ב.), פירסה נדה אין מעלה לה מזונות, אבל אם מודיעין להחתן שהיא נדה, ואפ"ה כונסה לחופה, הרי עשה חופתו אדעתא לבעלה כשהיא טהורה כו'. וכ"כ בשו"ע (אהע"ז סי' סא ס"ב) ועיי"ש ברמ"א ובמפרשים.

7. שו"ע אבן העזר - סימן סא

(א) כיון שהכניס האיש ארוסתו לחופה, אע"ג שלא נבעלה, הרי היא כאשתו לכל דבר, וגובה עיקר כתובתה ותוספת, אם תתאלמן או תתגרש. במה דברים אמורים, כשראויה לביאה. אבל אם היתה נדה, ואחר כך כנסה לחופה ונתייחד עמה, אינה

כאשתו, אלא לכל הדברים היא עדיין כארוסה, מאחר שהיתה נדה. וי"א דדוקא לענין שלא תגבה התוספת היא עדיין כארוסה, אבל לכל שאר דברים הרי היא כנשואה:

8. ספר פרדס יצחק

מהני נמי בעל פה וכדאמרין בכל מקום דמחילה מהני גם בעל פה^{סא}, ועיין בריטב"א שביאר דבריו דכל שאמר התקבלתי בעל פה חיישין דהערמה בעלמא הוא דעבדי בינייהו ובאמת כוונתם לתנאי, אבל אי כתב בהדיא התקבלתי או חוין דרזיט באמת למחול ולא הוי תנאי אלא מחילה דמהני, ולפי"ז נחא הכל דודאי גם תנאי בכחב מיקרי מתנה על מה שכתב בתורה ושפיר אמרין לקמן דלר"מ גם בתנאי בכחב תנאו בטל, ורק בהתקבלתי מהני משום דלא מיקרי תנאי אלא מחילה, אמנם זהו רק בכחב, אבל בעל פה אמרין דכוונתו היה לתנאי דהערמה בעלמא היא^{סב}.

אמנם עיין גראשונים שמפרשים באופן אחר, דה"ק טעמא דכתבה ליה "התקבלתי" וה"ה או אמרה התקבלתי, הא בעל פה, כלומר שהתנאי היה מתחלה מנה, לא, משום דהוי מתנה על מה שכתב בתורה, ולפי"ז נחא הכל דסבר הגמ' דהתקבלתי לא מיקרי תנאי אלא מחילה ולכן לא מיקרי מתנה על מה שכתב בתורה^{סג}, ומ"מ ז"ע ע"ז למה קרי לה הגמ' התקבלתי בלשון "כחיבה" ותנאי בלשון "בעל פה", והוי ליה לומר טעמא דמתחלה הא בתנאי לא מהני^{סד}, ועיין בהרא"ה שביאר דבתנאי אין לררן שובר כלל אלא סגי שתמחול בעל פה והוא יכתוב לה כחיבה של מנה, ולכן קרי ליה לתנאי "בעל פה" דר"ל דאין לררן שובר, אבל אם תנאי לא מהני אלא שררן התקבלתי או לררן כחיבת שובר, וכיון דבעי כחיבת שובר מיקרי כחיבה^{סה}.

ולבאורא ז"ע לפי פ"י זה, דמ"מ אכתי חיקשי אמאי נקט ר' יהודה "והיא כחיבת התקבלתי" הא גם באומרת התקבלתי מהני^{סו}, וז"ל דלהני ראשונים ז"ל כדאמרין לקמן מאי כחב אומר, וה"נ בתנאי מאי כחיבת אומרת, ואין להקשות דא"כ בתנאי פליגי ר' יהודה ור' יוסף, דשפיר פליגי בתנאי, דלר' יוסף מהני ולר' יהודה לא מהני^{סז}, ועוד ז"ע לפי הני ראשונים דלדבריהם דקושיית הגמ' היא אמאי נקט התקבלתי ולא בתנאי

^{סא} נבו' טעמא דכתבה ליה^{סב} אבל על פה לא זכו. נחלקו הראשונים בביאור הקוגיא, דמפשטות לשון הגמ' משמע דה"ק טעמא ד"כתבה" ליה התקבלתי, אבל אם "אמרה" התקבלתי על פה לא מהני משום דהוי מתנה על מה שכתב בתורה, וע"ז מקשה הגמ' דהא שמעינן מר' יהודה דסבר דיכולין להתנות אמה שכתב בתורה^{סג}, ומשמע לפי"ז דכחב לא מיקרי מתנה על מה שכתב בתורה, ובעל פה מיקרי מתנה על מה שכתב בתורה^{סד}, ולכאורה אינו מובן הסברא לחלק כזה^{סה}, ועוד דא"כ גם בתנאי נגד התורה נימא דאם כתב תנאי מהני והאין אמרין לקמן (בבבב"ב כ"ו) דאפי' בתנאי דתנאו בטל ג"כ סבר ר"מ דבעילתו בעילת זנות, והא מתני' מיירי בכחב וככה"ג תנאו קיים דכחב לא מיקרי מתנה על מה שכתב בתורה^{סז}, ועוד דאם איתא דכחב לא מיקרי מתנה על מה שכתב בתורה, למה נקט ר' יהודה התקבלתי, נימא בפשיטות דאם כתב על מנת שאין לך עלי רק מנה מהני^{סח}.

ועיין גרש"י (ד"ה אכל על פה) שכתב דבעל פה "היה ליה תנאה בעלמא", ומשמע דר"ל דכחיבת התקבלתי אין דינו כתנאי ולכן שפיר מהני, אבל כשאמרה התקבלתי בעל פה נחשב כתנאי ולכן לא מהני דהוי מתנה על מה שכתב בתורה, וז"כ מאי שנא, ועוד ז"ע דהא לשון התקבלתי הוא לשון מחילה, וא"כ למה לא

9. תוספות מסכת כתובות דף נו עמוד א

הרי זו מקודשת ותנאו בטל - ע"כ בדכפליה לתנאיה איירי דאמר לה אם אין לך עלי שאר כסות ועונה הרי את מקודשת ואם לאו אל תהי מקודשת מדקאמר לקמן דטעמא דר' מאיר דתנאו בטל משום דמתנה על מה שכתוב בתורה ואי לא כפיל לתנאה תיפוק ליה דתנאו בטל לרבי מאיר משום דבעי תנאי כפול כדאמר בהאומר (קדושין דף סא. ושם) ותימה אם כן אמאי היא מקודשת הרי התנה בפירוש שאם יהא לה עליו שאר כסות ועונה שאינה מקודשת ואין לומר דלכך מקודשת לפי שמקדשה ע"מ שתמחול לו והרי מחלה אלא דאין מחילתה מחילה דהא תניא בפרק ב' דנזיר (דף יא. ושם) הריני נזיר ע"מ שאשתה יין ואטמא למתים הרי זה נזיר ואסור בכולן מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה והתם לא שייך לשנויי הכי ואור"י דאי לאו דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן ה"א דשום תנאי אינו מבטל את המעשה ואפילו לא יתקיים בסוף המעשה קיים והשתא דילפינן מהתם דמהני תנאי לבטל המעשה אמרין דדוקא כשאינו מתנה על מה שכתוב בתורה דומיא דבני גד ובני ראובן שלא התנו על מה שכתוב בתורה

10. ספר פרדס יצחק

לגמרי דין תורה דהיינו עם שאר כסות ועונה, לכן לא מני הדיבור
לנטל מה שגילה המעשה.

בא"ד ה'א' דשוב תנאי אינו מבטל מעשה. והיינו
טעמא משום דלא אחי דיבור ומנטל מעשה, וכיון
דעשה מעשה של קידושין אינו יכול לנטל הקידושין על ידי התנאי
שהוא דיבור בעלמא^{קכ}, וצ"ג דהא ודאי קידושין אינו חל בלי דעת
הבעל, וכיון דמתנה קודם המעשה שאינו רוצה שתחול המעשה
רק באופן זה שהתנה, אי"כ כל זמן שלא קיים התנאי לא חל
המעשה כלל, וא"כ לא שייך לומר דהוי דיבור כנגד מעשה, כיון
דהדיבור מנגלה לנו שאינו חפץ בהמעשה עד שתקיים התנאי,
וא"כ ליכא מעשה דהא צעין דעתו, וי"ל כיון דלמעשה עשה
מעשה קידושין אמרינן דע"י מעשה זו גילה לנו שרוצה לקדשה

בא"ד שם. עיין מה שכתבתי לעיל (א"ח מ"ב) דהטעם הוא
משום דלא אחי דיבור ומנטל מעשה, וצ"ע חינוח
קידושין דאיכא מעשה קידושין לכן מסבירא אמרינן דלא אחי דיבור
ומנטל מעשה קידושין, אבל בזמיר דליכא רק דיבור נמא דשפיר
אחי דיבור ומנטל דיבור^{קכ}, ואכתי מוקשי בזמיר למה חל המעשה
כשהתנה על מה שכתוב בתורה^{קכ}, ותי' ההפלאה דבזמיר דיבורו
הוא כמעשה כיון דע"י דיבורו מתחייב קרבן וק"ל אמירתו לגבוה
כמסירתו להדיעט, ולכן כשאמר הריני נזיר נחשב כמעשה^{קכ}, ולא
אחי תנאי שהוא דיבור^{קכ} ומנטל המעשה^{קכ}.

11. תוספות מסכת כתובות דף נו עמוד א

וא"ת הא דתנן בפרק בתרא דמנחות (דף קט.) הריני נזיר ע"מ שאגלה בבית חוניו יגלה בבית המקדש ואם גלה בבית חוניו יצא
ומפרש בגמרא היינו טעמא דהאי גברא לצעורי נפשיה קא מכוין אמר אם סגי בבית חוניו טרחנא פירוש הלכך אם רצה לגלה
במקדש חל עליו נזירות ואם אינו יכול או אם אינו רוצה לטרוח אדעתא דהכי לא נדר אגלאי מלתא דלא הוי נזיר והיינו פירוש
יצא כלומר שלא חלה עליו הנזירות והשתא אמאי והא מתנה על מה שכתוב בתורה הוא דאין גילוח אלא במקדש ואר"י דלא
אמרינן מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל אלא היכא שמתכוין לעקור מה שכתוב בתורה אבל התם סבור הוא שיש מצוה
בבית חוניו כמו בבית המקדש ואין מתכוין לעקור אית לן למילף מתנאי דבני גד ובני ראובן ...

12. ספר פרדס יצחק

בא"ד ואור"י דלא אמרינן מתנה על מה שכתוב
בתורה תנאו בטל^{קכ} אלא היכא שמתכוין
לעקור כזה שכתוב בתורה^{קכ} וכו'. ר"ל דאימתי אמרינן
דמתנה על מה שכתוב בתורה לא ילפינן מתנאי בני גד ובני
ראובן ואמרינן כהסבירא חלוניה דהתנאי בטל והמעשה קיים
ומשום דלא אחי דיבור ומנטל מעשה, היינו רק כשמתכוין לעקור
דבר מן התורה, אבל כשאינו מתכוין אז גם אם התנה על מה
שכתוב בתורה שפיר ילפינן מתנאי בני גד דדיבור מנטל המעשה,
ולכן אינו נזיר כלל כיון דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה דהדין
הוא דלא חל התנאי, ומ"מ שפיר מנטל המעשה כיון דאמר
כהדיא דאם לא אגלה צבית חניו לא יהא נזיר^{קכ} וכמו שכתבו
התוס' בקושיות^{קכ}.

בא"ד שם. ולפי"ו יוצא דין מחודש דאם טעה ולא ידע שהדין
דשאר כסות ועונה הוא מה"ת מהני^{קכ}.

13. תוספות מסכת כתובות דף נו עמוד ב [המשך]

...ותירץ ה"ר אלחנן דהתם נמי אם היה אומר קרע ושבר ע"מ שאין לי עליך דין נזק הוי חשיב מתנה על מה שכתוב בתורה אבל
למחול יכול וכן הכא גבי שאר כסות ועונה דוקא כשאמר על מנת שאין לך עלי דין שאר כסות ועונה הוי מתנה על מה שכתוב
בתורה אבל ע"מ שתפטרי אותי משאר כו' פטור וכן על מנת שאין לך עלי אונאה על מנת שאין לך עלי דין אונאה וכן על מנת
שלא תשמיטנו שביעית

14. ספר פרדס יצחק

בא"ד ותירץ ה"ר אלחנן דהתם נמי וכו'. תוכן כוונתו
לומר דאם מתנה שאין לך עלי דין נזק אי"כ הרי התנה
כנגד החורה, דהחורה חייבתו והוא מתנה שלא יתחייב, אבל
כשאמר על מנת לפטור כוונתו לומר לאחר שאתחייב תפטריני,

הינך לא ה"י מתנה על מה שכתוב בתורה^{קכ}, ועיין בחזון איש
שכתב דנ"ל דכוונתו לומר לאחר השצירה מוחל, אבל קודם
השצירה לא שייך מחילת ממון אלא מחילת זכות התביעה של החוקן
וצ"ע"ג לא מהני^{קכ}.

15. ספר פרדס יצחק

בא"ד שם. יל"ע הא אמרינן בגמ' דרק כשאמר התקבלתי
 סבר ר' יהודה דמהני, אבל בעל פה דהיינו תנאי וכמו
 שפי" שם הראשונים לא מהני, ומשמע דגם כשמתנה למחול דומיא
 דהתקבלתי שהוא מחילה לא מהני, דאל"כ אכתי תיקשי קושית
 הגמ' אמאי נקט ר' יהודה באופן שכתב מאתים והיא כותבת
 התקבלתי, נימא בפשיטות שהתנה שחמחול לה מנה, וי"ל דכבר
 כתבתי לעיל (א"ת ל"ו) דהתוס' סברי כפי' רש"י דסבר דהחילוק הוא
 אי כתב המחילה בכתב או מחל לה על פה, ואין כוונת הגמ' לחלק
 בין התקבלתי לתנאי, וא"כ שפיר כתבו התוס' דאי כתב על מנת
 למחול מהני קלא.

16. ספר פרדס יצחק

בא"ד וכן על מנת שלא תשמיטנו שביעית. ר"ל דלשון
 זה משמע שלא יחול איסור שביעית ולכן לא מהני, אבל
 אם אמר שאתה לא תשמיטני או שפיר חל, דכוונתו לומר שאתה
 תתן לי הממון אע"ג שאתה תשביעית משמטתו.

17. תוספות מסכת כתובות דף נו עמוד ב [המשך]

ועי"ל דנוקין לא דמו לקדושין דהכא היינו טעמא דאין קדושין לחצאין דאין לך קדושין שאין לה עליו שאר כסות ועונה וכן גבי
 נזיר אין נזיר לחצאין אבל גבי נזקין לא שייך למימר הכי וא"ת א"כ היכי מדמה בפרק המגרש (גיטין פד.) הרי את מגורשת ע"מ
 שתאכלי בשר חזיר למתנה על מה שכתוב בתורה והא בתנאי זה לא הוי גרושין לחצאין וי"ל דגבי ממון דניתן למחילה דוקא
 אמרינן טעמא משום דלחצאין אבל גבי איסורא לא בעינן האי טעמא

18. ספר פרדס יצחק

בא"ד ועי"ל קלי דנוקין לא דמו לקדושין דהכא היינו
 טעמא דאין קדושין לחצאין דאין לך קדושין
 שאין לה עליו שאר כסות ועונה וכן גבי נזיר אין נזיר קלי
 לחצאין קלי אבל גבי נזקין לא שייך למימר הכי קלי. ר"ל
 דהא דאמרינן שאינו יכול להתנות כנגד הסורה היינו רק באופן
 דאי אפשר לחלק בין התנאי להמעשה, וכגון בקידושין דאי אפשר
 שמעשה הקידושין יחול בלי שאר כסות ועונה, ולכן אינו יכול
 להתנות שיחול הקידושין בלי שאר כסות ועונה, אבל לגבי נזקין
 ודאי שייך להזיק בלי לשלם ממון, דהא גם אם לא ישלם הא
 נמציאות יש כאן נזק, משא"כ בקידושין אם אין שאר כסות ועונה
 הרי אין כאן חלות קידושין כלל דהתורה אמרה שלא יחול הקידושין
 בלי הני חובים ק"י.

19. שערי יושר שער ז פרק ח

קפח והנה על פי דרכנו עלינו לבאר גם ענין תנאי שתלה בש"ס מה דלא מהני תנאי בחליצה משום דאי אפשר לקיים ע"י שליח,
 שכתבו בתוס' דנקט הש"ס דיש סברא בזה לחלק בין היכא דאפשר לקיים ע"י שליח או לא, ועיקר היסוד בזה משום דעיקר דין
 תנאי הוא חדוש שחידשה תורה, דמסברא לא היה שום תנאי מועיל לבטל את המעשה, דז"ל התוס' בכתובות דף נ"ו ע"א
 ד"ה הרי זו מקודשת, ואומר ר"י דאי לאו דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן הוה אמינא דשום תנאי אינו מבטל את המעשה.

ואפילו לא יתקיים בסוף המעשה קיים, עכ"ל הצריך לנו. וביאור דבריהם הוא, דבכל הקנינים מה שאדם עושה המעשה, הענין הוא, שע"י רצון והכונה נתחדש בזו המעשה כח זה שע"י יחול הדין, ומצד האדם המקנה אי"צ יותר מזה.

20. שו"ת מנחת שלמה [ח"א ס' פ]

תפג	שלמה	סימן פ	מנחת
<p>אינם נכרים והולכים אחר דיבורו שעושה את המעשה עיקר והתנאי טפל, ואף שמבואר דבאומדנא דמוכח לא בעינן למשפטי התנאים, והיינו נמי משום דכיון שאנן סהדי שזה עיקר רצונו נעשה כשיר בגוף הדבר, מ"מ צ"ל דבחליצה כיון שמצד הדין חייב שפיר לחולצה גם אם לא חתן מאתים וזו לפיכך אין זה חשיב כאומדנא דמוכח, ואין ה"ג דבכה"ג שאינו חייב כלל מן הדין לחולצה ואנן סהדי דאינו חולץ לה אלא מחמת הכסף דשפיר נעשה כשיר בגוף הדבר ולהסוברים דמהני תנאי בלולב ושופר ה"ג דמהני גם כזה, וכן במקדש את האשה ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה נראה דאף לר' מאיר שסובר דתנאו בטל, מ"מ אם ירצה יוכל שפיר אח"כ לבטל את התנאי ולומר שהוא מסכים להתחייב בשאר וכסות ולא יצטרך כלל לקדשה מחדש להגן דסברי דאפשר לבטל תנאי גם באומר מעכשו.</p> <p>וּנְמַצָא לְפִי"ז דאִפְשָׁר שְׁפִיר לְהַתְנוּת גַּם עַל מַה שְׁכָתוּב בְּתוֹרָה ע"י זֶה שִׁכְנִיס אֶת הַתְּנָאי בְּחוּץ הַמַּעֲשֶׂה עֲצוּמָה, וְכַגוֹן שִׁיאֲמַר הַנְּי מִקְרָשׁ אוֹתָךְ רַק עַל אוֹפֵן זֶה שֶׁלֹּא אֲתַחֲיִיב בְּשָׂאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה, דְּבַכְה"ג אֵף לְר' מֵאִיר דְּחָשִׁיב לִי כְּאִישׁוֹת לְחֻצָּאִין וְגַד הַתּוֹרָה מ"מ אִינָה מִקְדָּשֶׁת כֹּל עֵינָךְ, וְכַדָּאֲמַרְן דְּרַאי אִפְשָׁר שִׁיחֻלוּ קְרוֹשִׁין כְּע"כ דְּבַעַל אֵם רַק הַכְּנִיס אֶת רְצוֹנוֹ לְהַפְטֹר מִשָּׂאֵר וְכְסוּת לְחוּץ תּוֹכּוֹ שֶׁל מַעֲשֶׂה הַקְדוּשִׁין, אוֹלָם כֹּל זֶה לְפִי שֵׁט הַתּוֹסֵף בְּכַתוּבוֹת אֲבָל לֹא לְפִי דְּבִרְיָהּ בְּמִסֵּי נוֹי דָּף י"א א' בְּתוֹד"ה הַאי, שְׁכַחְבוּ אֶפְיּוֹ אִמְרוּ בְּפִירוּשׁ חוּץ מִשָּׂאֵר וְכְסוּת לֹא מֵהֵנִיא לִיהּ דִּיבּוּרוֹ וְאִמְרִינן דְּמִיד כְּשִׂאֲמַר הִרִי אֶת מִקְדָּשֶׁת הָיָא מִתְקַדְּשַׁת לוֹ וְמָה שִׂאֲמַר חוּץ מִשָּׂאֵר וְכְסוּת לֹא מִיּוֹדִי קָאֲמַר ע"י"ש.</p>	<p>העשה דיכול שפיר הבעל לבטלו, אך יש אומרים דכל שנתן בתחלה על תנאי הרי הוא כיתר כל תמוט ובכל ענין אי אפשר לבטלו, אבל מ"מ פשוט הדבר דאם התנה בתחלה שמשפיר לעצמו זכות שיוכל גם לבטל אח"כ את התנאי ודאי מודו כו"ע שיוכל לבטל, ואע"ג דבכה"ג שאמר לה חוץ מפלוני לא מהני מה שיחזור אח"כ ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם אף אם בשעת הנתינה גילה דעתו דיתכן שיחזור מדבורו ויתרנה לכל אדם, וטעמו של דבר הוא פשוט דתנאי חשיב רק מילתא אחריתא והוא דבר צדדי ולא כשיר בגוף הדבר, ולכן אם מעיקרא התנה שיוכל גם לבטל את התנאי נמצא דלכו"ע ליכא כלל שום ריעותא בגוף הנתינה, משא"כ אם השיר הוא בגוף הגט לא היתה כלל נתינה של גירושין, וכן הנותן גט לאשתו ע"מ שלא תנשא לפלוני הרי גט אע"ג שאם אמר לה חוץ מפלוני אין זה גט, והיינו נמי משום דתנאי מלתא אחריתא ולא בגוף הגט, וכן להסוברים דביטול תנאי בקדושין וגירושין לא בעי עדים ולא חשיב כדבר שבערוה, הרי נמי מטעם זה שהתנאי הוא דבר צדדי מן החוץ ולא בגוף הדבר, גם מבואר במקדש את האשה מעכשו על תנאי שיוכל לחזור עד ל' יום דדעת רש"י בקדושין נ"ט ב' דמהני תנאי כזה, אע"ג שאי אפשר כלל להעלות על הדעת קנין שיהא אפשר גם בחזרה ע"י"ש ברמב"ן, וע"כ דהוא משום דתנאי לא חשיב שיר בגוף הדבר אלא הרי רק כמלתא אחריתא.</p>	<p>2</p> <p>3</p>	
<p>מב"ל האמר נראה דכל שלא עשה את התנאי שיר בגוף הדבר, והתנה את התנאי שלא לפי משפטי התנאים, וגם מעיקרא לא היה שום גילוי דעת מצד המתחייב שהוא רוצה בקיום המעשה ולהיות חייב בקיום התנאי, אית לן למינקט שהמעשה קיים והתנאי בטל לגמרי ואין שום חיוב לקיימו.</p> <p style="text-align: center;">*</p> <p>כ"ל זה כתבנו לפי פשוט דברי התוס' בכתובות ע"ד ע"א ובגיטין ע"ה ע"א, דהא דבעינן שיהא אפשר לקיומה על ידי שליח דומה ממש לשאר החוקים והדקדוקים שיש בדיני תנאי משום טעמא דבעינן דומיא דכני גד ובני ראובן, וכדחוינן נמי בתוס' נויר י"א א' דסברי נמי הכי לענין נזירות על תנאי דאי לא מפני שהקרבנות באין על ידי שליח לא היה מועיל כלל תנאי בנזירות ע"י"ש וכשטמ"ק שם, ומבואר דסברי דבשום מעשה לא מהני תנאי אלא אם כן אפשר לעשותו גם על ידי שליח, ולא רק בחליצה הוא דאמרין הכי, וכן סובר גם הרמב"ן בבבא בתרא קכ"ז והרא"ש ביבמות ק"ו ובתשו' כלל ל"ה, אולם ידוע שהרמב"ם בפ"ד</p>	<p>1</p> <p>ובי"ן שכן נראה דהא גופא שיוכילים לעשות מעשה בלא שום שיר בגוף הדבר ואעפ"כ יהי דבר מן החוץ שכל קיום המעשה תלוי בו הרי זה חרוש גדול וחשיב כאילו אתי דיבורא של התנאי ומבטל את המעשה שנעשה בלא שיר, אלא שאעפ"כ ילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן דמהני שפיר תנאי, ולכן כל שהתנה בלשון תנאי, כלומר שלא שיר בגוף הדבר אמרינן שהמעשה הוא העיקר ולא אלים כלל התנאי לבטל את המעשה אלא א"כ נעשה דוקא בכל דקדוקי התנאים דומיא דהתם, ואף להרמב"ם דלא מצריך במעכשו כל דקדוקי התנאים מ"מ מודה גם הוא שגם במעכשו חרוש הוא הא דמהני תנאי מן החוץ לבטל מעשה, רק סובר שאין להקפיד כ"כ על דקדוקי הלשון של התנאי אלא ככה"ג שהתנאי מבטל לגמרי את המעשה שלא יתול מעכשו כי אם לאחר שיחקיים התנאי ולא באומר מעכשו, משא"כ במתנה ע"מ שכתוב בתורה בלשון תנאי דחשיב רק כמלתא אחריתא, אמרינן שפיר דכיון שלא עשה שום שיר בגוף המעשה לא אתי דיבור גרוע זה שהוא נגד התורה ומבטל מעשה, אלא המעשה שהוא העיקר נשאר קיים ורק התנאי שהוא טפל בטל ומבוטל, ולפי"ז גם בחליצה מוטעת אע"ג שידועים כרוז שאין כוונתו לחלוץ אלא לקבל המאתים וזו, מ"מ כיון שלא עשה תנאו שיר בגוף החליצה רק אמר בלשון תנאי אמרינן דרברים שכלב</p>	<p>4</p> <p>5</p>	

21. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת כתובות דף נו/א

(קסט) בא"ד. ה"א דשום תנאי אינו מבטל מעשה. והיינו משום דלא אתי דיבור ומבטל מעשה, וקשה דלא שייך לאמר כן אלא היכא שכבר חל המעשה שלא יוכל לחזור בו מה"ט, אבל כשמתנה קודם המעשה ואינו רוצה שתחול המעשה רק באופן זה

שהתנה, איך אפשר שתחול המעשה נגד רצונו, ולמה לא יוכל להתנות גם אי לאו קרא דב"ג וב"ר, לומר שאינו רוצה אלא באופן שיתקיים התנאי...

(קעג) ולפי"ז כיון דמעשה על תנאי היא מעשה שלימה, וראויה מצד עצמה לחול על כל אופן, שהרי אם יסולק התנאי תחול גם אם לא יתקיים התנאי, אלא שצירף אל המעשה עוד מילתא אחריתי, לבטל את המעשה אם לא יתקיים התנאי, וזה לא נוכל לומר מסברא, אי לאו קרא דב"ג וב"ר, ואין לשאול איך תחול בע"כ, דאף שבידו שלא לעשות המעשה כלל אבל אם עושה אותה מרצונו, אין בידו להתנות שתבטל אם לא יתקיים התנאי, כיון שעשה מעשה שלימה:

22. ספר הר צבי

שם; בא"ד: ואומר ר"י דאי לאו ילפינן מתנאי בניגד ובניראובן הוה אמינא דשום תנאי אינו מבטל את המעשה.

הנה לפי זה שורש הדבר של דיני תנאים הוא מכח סברא דלא אתי דיבור ומבטל מעשה אלא דמילף יליף מבניגד ובניראובן דמהני תנאי לבטל מעשה, ומהאי טעמא אמרינן דאין לך בו אלא חידושו, דדוקא תנאי דומיא דבניגד ובניראובן מבטל מעשה אבל במקום דלא בעינן דיבור כלל, דעצם המעשה מוכיח מכח אומדנא ברורה שהקנין נעשה על תנאי זה, אין אנו צריכים למילף מבניגד ובניראובן, ולמה"ל קרא סברא הוא שהמעשה הוא רק על תנאי זה, ואין מקום לומר שאם הזכיר בדיבור תנאי שיהא צריך לדבר כפי משפטי התנאים, דדל דיבורו מכאן גם כן המעשה בטל מצד אומדנא דאדעתא דהכי לא הקנה, ולא שייך כאן הסברא דלא אתי דיבור ומבטל מעשה דלא דיבורו הוא המבטל אלא האומדנא מבטלת המעשה.

ועיין מה שכתב בספר "עין יצחק" דבמזכיר תנאי דוקא הוא דבעינן לדיני תנאים וגרע מהיכא שלא דיבר כלום דלא בעינן דיני תנאי.

23. שערם מצויינים בהלכה

טעמא דכתבה ליה, אבל על פה לא אמאי כו'. פרש"י דעל פה הוה ליה תנאה

בעלמא, ומתנה על מה שכתוב בתורה הוא. **משמע** דע"י כתיבה לא הוי מתנה על מה שכתוב בתורה ומאי חילוק בזה, וכן מקשה הריטב"א, ותירץ דסברת רש"י דכיון שלא עשו כן אלא באמירה והיא אומרת לו התקבלתי מוכחא מילתא דהערמה הוא דעבוד ביניהם, אבל אי כותבת לו בשטר חשבינן זה כהודאה גמורה. ועל יסוד זה הבאנו בשמ"ב (סי' קיד ס"ק טו) בשם שו"ת שערי דעה והגהות מהרש"ם (או"ח סי' תמח) להצריך דוקא שטר למכירת חמץ דבלא שטר נראה קצת כהערמה, משא"כ ע"י שטר אינו נראה כל כך דומיא להכא דבעל פה לא מהני. ומ"מ בשעת הדחק שאין עוד זמן לכתוב השטר מכירה סומכין ע"י כסף או משיכה, ובשו"ת דברי חיים (ח"ב סי' מא) כתב בזה"ל, וגם גבי חמץ לפעמים שקונים בלי שטר.

24. תוספות מסכת כתובות דף נו עמוד ב

אבל קבל עליו אחריות עושין - וליכא למיחש שמא יאמר לה שלי כתובתיך וצאי כדאמרינן בסוף האשה שנפלו (לקמן דף פב: ושם) דדוקא בדלא קיבל עליו אחריות איכא למיחש להכי הואיל ואינו יכול ליהנות מן המטלטלין לעשות בהן סחורה ולהשתכר בהן שהאשה לא תתן לו הואיל ואין אחריות עליו אבל היכא דכתב לה כל נכסי אחראין וערבאין יכול לייחד ואין לחוש שיאמר לה שלי כתובתיך וצאי כיון שיכול ליהנות מהן שלא תקפיד האשה אם יעשה בהן שום סחורה והיינו טעמא דאמר בפרק נערה (לעיל דף נא.) [דתנן כתב שוה מנה תחת מאתים וזו ולא כתב לה נכסים דאית לי אחראין משמע] שיכול לייחד שדה לכתובתה בלא שום אחריות דכיון שיש לו הנאת אכילת פירות ודאי לא יאמר לה.

25. שערים מצויינים בהלכה

אין עושין כתובת אשה מטלטלין כו'. כתבו התוס' הא דאמרינן בפ"ק (ז.) א"ל אתפסו מטלטלין, מיירי כשקבל עליו אחריות אם יאבדו או יזולו. ושם מיירי שלא כתבו הכתובה מפני שכבר נכנס השבת, ורש"י (שם) פירש אתפסו מטלטלין, תנו לה מטלטלין תחת ידה במשכון, לשיעבוד כתובתה עד שיכתבו שטר כתובה בשיעבוד קרקעות. לכתב בשטמ"ק דרש"י רוצה באלו הדברים לתרץ שלא יקשה מהכא דאין עושין כתובה מטלטלין, דהתם שעת הדחק היה יש להתיר על יום אחד, דלאחר השבת יכתבו הכתובה כמו שצריך. ולפי זה הא דהכא דאין עושין הכתובה מטלטלין היינו לעולם, אבל על יום אחד מותר. ובשו"ע (אהע"ז סי' סו ס"ב) כתב, דבכה"ג נותנין מטלטלין ויקבל עליו אחריות, וכרברי התוס' כאן. ובבית שמואל (שם סק"ח) דייק מדברי הר"ף והרמב"ם, דהכא דאינו אלא לפי שעה אין צריך קבלת אחריות, וכמו שמשמע מרש"י (שם). ונראה לי דכמו שלא חיישינן למיתה בחד יומא כדאיתא בריש מס' יומא, ה"נ י"ל דלא חיישינן שמא יאבד בחד יומא, וגם ליכא למיתש להא דאמר לקמן (סכ'): בתקנת ר"ש בן שטח שמא יכעוס עליה ויאמר לה טלי כתובתיך וצאי, דהרי שבת הוא ולא יאמר לה לחלל שבת בהוצאה.

26. שו"ע אבן העזר - סימן סו

(ב) אם אינו יכול לכתוב לה כתובה, כגון בשבת, או ששכח לכתבה, יכול ליתן לה מטלטלין כנגד כתובתה, ויקבל עליו אחריות אם יאבדו או יזולו, ואז מותר לבעול עד שיהיה לו פנאי לכתוב, (ואז כותב לה מיד) (טור):

27. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת כתובות דף עג/א

(רמג) טעמא דרב שאינו עושה בעילתו זנות, ובר"ן הקשה דאכתי בעילת זנות היא שאין לה כתובה, ותירץ דאין עושה בכוננתו בעילת זנות, ודבריו סתומין, אבל נתפרשו בדברי הרשב"א בשיטה, דהא דמיקרי בעילת זנות כשאין לה כתובה מפני שהיא אין דעתה סומכת ואינה נמסרת לו אלא כזונה, וכיון שכן אף הוא יודע שבעילתו פגומה, אבל הכא הוא סבור שנתקיים התנאי וכוננתו לבעילת אישות, ולמדנו מדבריו דהאיסור 'תלוי בכוננתם, ולפי"ז אם שניהן סבורין שיש לה כתובה, וטועין דבאמת אין לה, לא מיקרי בעילת זנות בשוגג, דבלא כוונה לשם זנות אין כאן איסור כלל, ולפי"ז באירכס לה שטר כתובה, והאשה אינה יודעת שנאבדה מותר לשהות עמה, וד"ז צריך בדיקה אחריו: